

Datum

15

Diarienummer

MNN-2024-582142

Yttrande

Till

Kommunstyrelsen

**Remiss från Landsbygds- och
infrastrukturdepartementet om
Livsmedelsberedskap för en ny tid (SOU 2024:8)
STK-2024-412**

Miljönämnden har beslutat att lämna följande yttrande:

Sammanfattning

För att öka livsmedelsberedskapen behöver Sverige en plan för hur livsmedelsproduktionen på sikt kan bli mindre beroende av importerade insatsmedel som till exempel fossila bränslen, mineralgödsel och kemiska bekämpningsmedel. Den bästa livsmedelsberedskapspolitiken för ett nytt civilt försvar är att snabba på en omställning till ett fossilfritt lantbruk för att minska beroendet av importerade bränslen, men miljönämnden saknar en tydlig plan för att åstadkomma det. Miljönämnden ser också att en säkrare lokal elförsörjning behövs för att stärka livsmedelsberedskapen, så att inte viktig livsmedelstillverkning i södra Sverige stannar om det blir avbrott i elförsörjningen.

Miljönämnden tycker att det är bra att Livsmedelsverket ska ta fram vägledning för hur kommunerna ska agera samt att man föreslår finansiering för utökade uppgifter. Det är däremot viktigt att säkerställa en fördelning av dessa extra medel så att de hamnar där de gör mest nytta.

Yttrande

Miljönämnden bedömer att förslagen inte medför någon större påverkan på nämndens möjlighet att utföra sitt uppdrag. Förslaget kommer medföra vissa utökade

arbetsuppgifter när det gäller tillsyn av nya anläggningar enligt miljöbalken och livsmedelslagen, men denna arbetsbörda bedöms som försumbar i sammanhanget.

Miljönämnden ser att det miljöstrategiska arbetet som nämnden utför har flera relevanta beröringspunkter med livsmedelsberedskap. Det gäller bland annat möjligheterna att bli oberoende av fossila drivmedel, att skapa resilienta livsmedelssystem samt att säkra energiförsörjningen vilket beskrivs mer detaljerat nedan. Numreringen inom parentes i rubrikerna refererar till remissens rubriker.

Civilsamhällets roll inom livsmedelsberedskapen (4.3)

Miljönämnden ser positivt på att utredningen lyfter betydelsen av ett starkt civilsamhälle, särskilt föreningar, för befolkningens vilja att gå samman och hjälpa varandra. Ett starkt lokalsamhälle och ett livaktigt föreningsliv är en viktig tillgång i kristider. Föreningar kan vara behjälpliga för att analysera befolkningens behov samt för att distribuera livsmedel till hjälpbehövande.

Livsmedelsberedskapen behöver stärkas (5.1)

Vårt lands livsmedelsberedskap behöver stärkas med tanke på det förändrade säkerhetsläget i vår omvärld. En förstärkt livsmedelsberedskap kan också vara relevant utifrån att vi troligen kommer att utsättas för mer extremväder på grund av klimatförändringar. Miljönämnden saknar dock ett bredare långsiktigt perspektiv på landets livsmedelsförsörjning. På sikt behöver Sverige robusta och resilienta livsmedelssystem som är mindre beroende av importerade insatsmedel som till exempel fossila bränslen, mineralgödsel och kemiska bekämpningsmedel.

Lantbruket har blivit alltmer specialiserat, med större gårdar och färre grödor och djurslag per gård. Även livsmedelsförädlingen har genomgått en strukturrationalisering med färre och större produktionsanläggningar. Det har gjort att produktiviteten, alltså mängd producerad vara per insatsmedel har ökat, med det innebär också att sårbarheten ökat, då störning i en anläggning får större konsekvenser vid kris eller krig. Miljönämnden vill peka på att även mindre och mer diversifierade gårdar till exempel gårdar med ekologisk produktion kan ha betydelse ur beredskapssynpunkt, eftersom de

dels har flera ben att stå på, dels är mindre beroende av inköpta, ibland importerade insatsmedel.

Jordbruksmark (6.1)

Kommunerna innehar planeringsmonopol vilket miljönämnden anser bör kvarstå. Ur den synpunkten är det bra att stärka jordbruksmarkens värde och ytterligare förtydliga vilka viktiga samhällsintressen som kan motivera att jordbruksmark exploateras, och vilka som inte gör det, som betänkandet föreslår. Malmö har redan idag en skrivning i översiktsplanen att ”Jordbruksmarken runt Malmö har högst produktionsförmåga i Sverige och är en ändlig resurs som måste värnas så att en långsiktig livsmedelsförsörjning kan säkerställas”.

Insatsmedel i livsmedelskedjan (6.6 – 6.8)

När det gäller att minska beroendet av importerade insatsmedel, såsom mineralgödsel anser miljönämnden att en satsning på mer recirkulering av näringsämnen, exempelvis spridning av certifierat avloppsslam kan minska sårbarheten och bidra till en effektivare resurshushållning och mindre negativ klimatpåverkan även i fredstid. Det kan vara ett viktigt komplement till att bygga beredskapslager för mineralgödsel som föreslås i betänkandet. Det är också viktigt att beredskapslager inte hindrar utvecklingen av mer effektiva och resurssnåla lösningar för mer cirkulära modeller för växtnäringförsörjning på lång sikt.

Energiförsörjning i livsmedelskedjan (7.1 – 7.3)

Utredningen hänvisar till SOU 2021:67 ”Vägen mot fossiloberoende jordbruk” som påpekar att den bästa livsmedelsberedskapspolitiken för ett nytt civilt försvar är att införa politiska styrmedel och genomföra satsningar för att snabba på en omställning till fossilfritt lantbruk. Detta skulle också väsentligt minska jordbrukets negativa klimatpåverkan. Miljönämnden håller med, men anser att föreliggande utredning saknar konkreta åtgärder för att realisera en sådan omställning.

För att öka beredskapen och minska sårbarheten behöver också elförsörjningen säkras. I synnerhet i södra Sverige där en stor del av primärproduktion och livsmedelsindustri är lokaliserad. Miljönämnden anser att möjligheten till lokal elförsörjning genom till

exempel vindkraft och solcellsanläggningar också kan minska sårbarheten i elförsörjningen. Produktionen av lokal sol- och vindel stoppas normalt av att det lokala elnätet inte är dimensionerat för att ta emot stora elmängder från sina kunder. Elnätet bör överdimensioneras och upprustas för att klara av denna nya årstidsberoende produktion. Jordbrukaren kan då ytterligare diversifiera sitt jordbruk genom en adderad intäktsström. Mer lokal elproduktion ökar också möjligheten till så kallad ö-drift (ö-drift innebär att elproduktionsanläggningar tillsammans med elanvändare drivs i ett geografiskt avgränsat elektriskt nät, utan koppling till det omkringliggande nätet.).

Även lokal biogasproduktion är viktig för att minska klimatpåverkan och beroendet av importerad naturgas som används av livsmedelsindustrin i sydvästra Sverige. Ökad biogasproduktion genererar också biogödsel som kan bidra till att minska beroendet av mineralgödsel.

Kommunens roll (13.2 – 13.3)

Kommuner ska få ansvar för vissa uppgifter inom livsmedelsberedskapen. Regleringen ska införas i den nya lagen om livsmedelsberedskap. Detta berör dock inte direkt miljönämndens verksamhet i någon större utsträckning samtidigt som andra delar av kommunen kommer att påverkas desto mer. Förslaget bedöms medföra vissa utökade arbetsuppgifter när det gäller tillsyn av nya anläggningar enligt miljöbalken och livsmedelslagen, men denna arbetsbörda bedöms som försumbar.

Kommunen förutsätts bevara kontinuitet i sina måltidsverksamheter samt ha viss utökad lagringskapacitet för livsmedel. Det förutsätter tillgång till ändamålsenliga utrymmen som inte alltid finns idag. Det är också viktigt att ha en plan för omsättning av varorna så att inte matsvinnet ökar. Beredskapslager för måltidsverksamheter kan behöva samordnas regionalt.

Nedan listade uppgifter är nya och viktiga, men kommer inte att beröra miljönämndens verksamhet:

- Analys av vilka grupper av medborgare som kan behöva stöd med livsmedelsförsörjningen i ett tidigt skede
- Analys av vilka förberedande och stödjande åtgärder som kan behöva vidtas
- Planering för distribution av livsmedel

- Vidta åtgärder vid allvarliga störningar

Miljönämnden tycker att det är bra att Livsmedelsverket ska ta fram vägledning för hur kommunerna ska agera. Det är också viktigt att finansiell ersättning utgår från staten för utökat ansvar och därmed utökade kostnader för kommunerna. Det är viktigt att säkerställa en fördelning av dessa extra medel så att de hamnar där de gör mest nytta.

Den enskildes förmåga bör stärkas (13.1)

Hållbara konsumtionsmönster som behövs för att minska matens klimatpåverkan, till exempel att konsumera mer växtbaserad kost, är också bra ur beredskapssynpunkt då vegetabilier är mindre resurskrävande att producera än animaliska livsmedel. Den inhemska jordbruksmarken kan också föda fler människor om mindre andel av den används till foderproduktion.

Andra förmågor som kan bli viktiga vid mer långvariga kriser är kunskap om hur man odlar, förädlar, bevarar och tillagar sin egen mat. En viktig beredskapsinsats kan vara att öka medborgarnas kunskaper inom dessa områden.

Övrigt synpunkter

Det nationella miljömålssystemet nämns endast på ett par ställen i utredningen och miljömålet ”Rikt odlingslandskap” nämns inte alls, vilket miljönämnden bedömer är en brist. Miljönämnden anser att det är viktigt att livsmedelsberedskapsmålen och miljömålen går hand i hand för att undvika målkonflikter. En rik biologisk mångfald i odlingslandskapet kan öka resiliensen och bidra med viktiga ekosystemtjänster, vilket kan vara väsentligt till exempel i en situation då man inte har tillgång till kemiska bekämpningsmedel.

Ordförande

Sofia Hedén

Nämndsekreterare

Douglas Truedsson